

“ÇƏTİN DÖNƏM ÜÇÜN YAXŞI İQTİSADİYYAT” KİTABI ÜÇÜN TƏŞƏKKÜRLƏR

“Good Economics for Hard Times” kitabında dünyanın iki böyük iqtisadçısı olan Banerji və Duflo iqtisadçıların günümüzün ən çətin problemləri – immiqrasiya, avtomatlaşdırma və ticarət nəticəsində iş yerlərinin itirilməsi, bərabərsizlik, qəbiləçilik və qərəzli münasibət, həmçinin iqlim haqqında dediklərini təhlil edirlər. Yazı hazırcavab və etikadan kənardır, həmişə məlumatlıdır, lakin heç vaxt darıxdırıcı deyil. Banerji və Duflo həmişə arzuladığımız, lakin heç vaxt sahib olmadığımız müəllimlərdir və bu kitab zəmanəmizin böyük siyasi müzakirələrinə əvəzsiz yardımçıdır.

Raghuram Rajan,

*Maliyyə üzrə hörmətli professor Kathryn Dusak Miller,
Biznes Məktəbi. Çikaqo Booth Universiteti*

“Banerji və Duflo Twitter sferasında mövcud olan sadə proqnozlardan kənara çıxır və bu prosesdə iqtisadiyyatın rolunu yenidən təsəvvür edirlər. İqtisadi tədqiqatların potensialı ilə bağlı onların inadkar nikbinliyi oxumağı məlumatlandırıcı və ruhlandırıcı edir”.

Pinelopie Goldberg,

*Elihu, Yale Universitetinin İqtisadiyyat professoru və
Dünya Bankı Qrupunun baş iqtisadçısı*

“Bütün iqtisadçılar qalstuk taxıb bankirlər kimi düşünmürlər. Bu olduqca tərəvətləndirici kitabda Banerji və Duflo yeni tədqiqatların təsirli sahələrini araşdırır, ticarətdən tutmuş gəlir vergisi və mobilliyə qədər olan məsələlərdə ənənəvi müdrikiyə meydan oxuyur və onlarla necə mübarizə apara biləcəyimizə dair öz güclü baxışlarını təklif edirlər. Bu kitabı oxumaq lazımdır”.

Tomas Piketti,

*Paris İqtisadiyyat Məktəbinin professoru və
XXI əsrdə kapitalın müəllifi*

“Möhtəşəm nailiyyət və dövrümüz üçün mükəmməl kitab. Banerji və Duflo nun araşdırmaları immiqrasiya, ticarət, iqlim dəyişikliyi və bərabərsizlik də daxil olmaqla günün ən vacib məsələlərini parlaq şəkildə əhatə edir. Bu il

siyasətlə bağlı bir kitab oxuyursunuzsa – cəhənnəm, bu onillik olsun – bunu oxuyun”.

Cass R. Sunstein,

*Harvard Universitetinin, Robert Volmsli Universitetinin professoru və
“Dəyişiklik necə baş verir” kitabının müəllifi*

“Banerji və Duflo ən aktual sosial problemləri həll etmək üçün ən son iqtisadi tədqiqatların necə istifadə oluna biləcəyini parlaq şəkildə nümayiş etdirdilər: qeyri-bərabər iqtisadi artım, iqlim dəyişikliyi, ictimai fəaliyyətə inamsızlıq. Onların kitabı ağıllı və dərhal hərəkətə keçmək üçün vacib oyanış zəngidir!”

Emmanuel Saez,

Berkli Kaliforniya Universitetinin iqtisadiyyat professoru

“İqtisadiyyatı maraqlı və mürəkkəb edən şeylərdən biri nəzəriyyənin aydın ümumiliklərini standart fərziyyələrdən çoxlu müxtəlif səpmələrlə tarazlaşdırmaq ehtiyacıdır: gerilik, əyilməzlik, sadə diqqətsizlik və cəmiyyətin bəzən dəyişənləri dəyişdirmək üçün qarşısını almaz meyili. Ümumən bu yanaşma iqtisadi davranışın əsas xüsusiyyəti kimi qəbul edilir. Banerji və Duflo bölgənin ustadlarıdır. Onlar iqtisadi davranışın mühüm nümunələrini formalaşdıran və siyasət təhlilinin mərkəzi sualları üzərində düşüncəyə nəzərə alınmalı olan nümunələri və uyğunsuzluqları tapmaq üçün yüzlərlə laboratoriya təcrübələrini, çöl təcrübələrini, statistik tədqiqatları və ümumi müşahidələri təhlil etdilər. Onlar bunu sadə məntiq və adi ingilis dili ilə bacardılar. Onların kitabı mümkün qədər insanları həvəsləndirir”.

Robert Solow,

*Nobel mükafatı laureatı və Massaçusets
Texnologiya İnstitutunun İqtisadiyyat üzrə görkəmli professoru*

“İqtisadiyyat adına bir çox pis strategiya və ideyaların təbliğ olunduğu bu təlatümlü dövrlərdə sağlam düşüncə və yaxşı iqtisadiyyat hər zamankından daha çox lazımdır. İki aparıcı iqtisadçının bu geniş və cəlbədicə kitabı hər şeyi aydınlaşdırır və göstərir ki, sağlam iqtisadi ideyalardan tək cə immiqrasiya, ticarət, avtomatlaşdırma və inkişaf haqqında deyil, həm də ətraf mühit və siyasi diskurs haqqında öyrənməli çox şeyimiz var. Bunu oxumaq vacibdir”.

Daron Acemoğlu,

MIT iqtisadiyyat professoru, və “Why nations fail” kitabının həmmüəllifi.

**Abhijit V.Banerjee
və Ester Duflo**

**ÇƏTİN
DÖNƏM ÜÇÜN
YAXŞI
İQTİSADİYYAT**

İngilis dilindən tərcümə edən:
Elçin Həsənov

qanun nəşriyyatı

**Abhijit V. Banerjee
& Esther Duflo**

**GOOD
ECONOMICS
FOR
HARD TIMES**

Kitabda iqtisadiyyatın gözə görünən, eləcə də gözə görünməyən qanunları əks etdirilib.

Burada ən son iqtisadi tədqiqatlar, risk bacarığı, qeyri-bərabər iqtisadi artım, iqlim dəyişikliyi, ictimai fəaliyyətə inamsızlıq, o cümlədən maliyyə qanunlarına hansı şəkildə riayət etmək bacarığından danışılır.

Eyni zamanda biznesdə tələb olunan böyük inam, cəsarət, planlaşdırma və əzmkarlıq kimi şəxsi keyfiyyətlər aydın və səlis şəkildə göstərilir.

Abhijit V. Banerjee & Esther Duflo

GOOD ECONOMICS FOR HARD TIMES

Abhijit V. Banerjee və Ester Duflo

ÇƏTİN DÖNƏM ÜÇÜN YAXŞI İQTİSADİYYAT

Bakı, Qanun Nəşriyyatı, 2024, 432 səh.

Janr: iqtisadiyyat/biznes

Yaş qrupu: 18+

Ölçü: 145x215 mm

Cild: yumşaq

Çapa imzalandı: 26.07.2024

Naşir: Şahbaz Xuduğlu

İngilis dilindən

tərcümə edən: Elçin Həsənov

Redaktor: Dürdanə Ramazanlı

Korrektorlar: Bəsti Məmmədova

İradə İslamova

Texniki redaktor: Aygül Yelmarlı

Mətn dizaynı: Pərvanə Şahin

Qapaq dizaynı: Rafael Qasım

Qanun Nəşriyyatı

Bakı, AZ 1102, Tbilisi pr., 76

Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18

Mobil: (+994 55) 212-42-37

e-mail: info@qanun.az

www.qanun.az

www.fb.com/Qanunpublishing

www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-38-792-6

© Qanun Nəşriyyatı, 2024

Copyright © 2019 by Abhijit V. Banerjee and Esther Duflo

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım hüquqları

Qanun Nəşriyyatına məxsusdur. Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri

“Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında”

Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

Uşaqlarımız Noemi və Milana,
daha ədalətli və humanist bir dünyada böyümələri
ümidi ilə və heç vaxt şanssız olmayan Şaşaya.

MÜNDƏRİCAT

Ön söz	11
1. MEGA: iqtisadiyyatı yenidən möhtəşəm etmək	13
2. Köpəkbalığının çənəsindən.....	23
3. Ticarət məsələləri	68
4. Bəyənmələr, istəklər və ehtiyaclar	119
5. Artımın sonu?	172
6. İsti suda	242
7. Pianoçu	263
8. Legit.gov	304
9. Pul və qayğı	320
Nəticə: yaxşı və pis iqtisadiyyat	372
Qeydlər	377

ÖN SÖZ

On il əvvəl işimiz haqqında kitab yazmışdıq. Bizi təəccübləndirdi ki, o öz oxucusunu tapdı. Bu fakt bizim xoşumuza gəldi, amma bizim işimizin bitdiyi bizə artıq aydın idi. İqtisadçılar əslində kitab yazmırlar, söhbət ən azı insanların oxuya biləcəyi kitablardan gedir. Biz bunu etdik və birtəhər ondan xilas olduq; elmi məqalələr yazmaq və onları dərc etməyin artıq çoxdan vaxtıdır.

Obama administrasiyasının ilk illərinin şəfəqi olan Brexit, Sarı jiletlilər və Divarın psixodelik qəzəbinə yol verdiyi və təmtəraqlı diktatorların (və ya onların seçdiyi ekvivalentlərin) çaşqın nikbinliyini əvəz etdiyi bir vaxtda bizim ərsəyə gətirdiyimiz budur. El içində buna “Ərəb baharı” deyilir. Bərabərsizlik artır, ekoloji fəlakətlər və qlobal siyasi fəlakətlər yaxınlaşır, lakin onlara qarşı durmaq üçün bizə boş sözlərdən başqa bir şey qalmayıb.

Biz bu kitabı ümidi yaşatmaq üçün yazdıq. Özünü nəyin və niyə səhv getdiyini və onun hekayəsini izah etmək, həmçinin səhv gedən hər şeyi xatırlatmaq üçün yazmışıq. Kitab həm problemlərdən, həm də dəqiq diaqnozu nəzərə alsaq, dünyamızın necə bərpa oluna biləcəyindən bəhs edir. İqtisadi siyasətin harada uğursuzluğa düşər olduğu, ideologiyanın bizi kor etdiyi, aşkar olanı qaçırdığımız və yaxşı iqtisadiyyatın, xüsusən də müasir dünyada harada və nə üçün faydalı olduğuna dair bir kitab təqdim olunur.

Belə bir kitabın yazılmasına ehtiyac olması o demək deyil ki, biz onu yazmağa layiq insanlarıq. Dünyanın hazırda əziyyət çəkdiyi problemlərin bir çoxu zəngin Şimalda xüsusilə kəskindir, halbuki biz həyatımızı yoxsul ölkələrdə kasıb insanların öyrənilməsinə həsr etmişik. Çoxlu yeni ədəbiyyata dalmaq məcburiyyətində qalacağımız açıq-aydın idi və həmişə nəyisə əldən vermək şansı var idi. Sınamağa dəyər olduğuna özümüzü inandırmaq üçün bizə bir az vaxt lazım oldu.

Nəhayət, biz bu addımı atmaq qərarına gəldik, çünki əsas iqtisadi məsələlərin – immiqrasiya, ticarət, artım, bərabərsizlik və ya ətraf mühit – getdikcə daha çox nəzarətdən çıxması ilə bağlı ictimai xəbərləri izləməkdən bezmişdik. Amma həm də ona görə ki, bu barədə düşünəndə anladıq ki, dünyanın zəngin ölkələrinin üzleşdiyi problemlər əslində çox vaxt inkişaf etməkdə olan dünyada öyrənməyə öyrəşdiyimiz insanlara çox tanışdır ki, burada inkişafın, artan bərabərsizliyin arxasında dayanan insanlar, hakimiyyətə, parçalanmış cəmiyyətlərə və dövlətə inamsızlıq nəzərdə tutulur. Bu böyük bələdir.

Biz bu prosesdə çox şey öyrəndik və bu, iqtisadçıların ən yaxşısını etməyi öyrəndiyimizə, yəni faktlara qarşı inadkar olmağımıza, parlaq cavablara və möcüzəvi müalicələrə şübhə ilə yanaşmağımıza, təvazökar və dürüst olmağımıza inam verdi.

Bu, bildiklərimiz və başa düşdüyümüz haqqında hekayədir və bəlkə də ən əsası, bu kitab bizi daha humanist bir dünya qurmaq kimi son məqsədə aparan ideyaları və həlləri sınamaq və təhlil etmək imkanına malikdir.

I

MEGA: İQTİSADİYYATI YENİDƏN MÖHTƏŞƏM ETMƏK

*Bir qadın həkimdən eşidir ki, onun cəmi altı ay ömrü qalıb.
əkim ona iqtisadçı ilə evlənməyi və Cənubi Dakotaya
köçməyi məsləhət görür.*

QADIN: "Bu mənim xəstəliyimi sağaldacaqmı?"

DOKTOR: "Xeyr, amma yarım il uzun müddət kimi görünəcək".

BİZ ARTAN QÜTBLƏŞMƏ DÖVRÜNDƏ YAŞAYIRIQ. Macarıstandan Hindistana, Filippindən ABŞ-yə, Böyük Britaniyadan Braziliyaya, İndoneziyadan İtaliyaya qədər sol və sağ arasında sosial münasibətlər getdikcə daha çox qızgın mübahisəyə çevrildi, burada əsassız olaraq istifadə edilən sərt sözlərin çox az nəticə verməsi gözə çarpar. Yaşadığımız və işlədiyimiz ABŞ-də bilet üzrə səsvermə prosesi rekord səviyyədə ən aşağı pillədədir.¹ Özünü bir tərəfə aid edənlərin 81 faizi digər tərəf haqqında mənfə fikirdədir.² Demokratların 61 faizi respublikaçıları irqçi, seksist və ya fanat hesab edir. Respublikaçıların 54%-i demokratları pis adlandırır. Bütün amerikalıların üçdəbiri, yaxın ailə üzvlərindən biri digər tərəfdən (yəni rəqiblərdən) evlənsə, məyus olardı.³ Çox vaxt keçirdiyimiz digər iki ölkədə Fransa və Hindistanda yaşadığımız liberal,

“aydınlanmış” elitist dünyada siyasi hüququn yüksəlişi getdikcə minillik terminləri ilə müzakirə edilir. Demokratiya və müzakirələrə əsaslanan sivilizasiyanın təhlükə altında olduğu aydın hiss olunur.

Bizim sosioloqlar kimi işimiz bu fərqləri aradan qaldırmağa, hər bir tərəfə qarşı tərəfin nə dediyini anlamağa kömək edəcək və bununla da, konsensus olmasa da, bir növ əsaslı fikir ayrılığına nail olacağına ümid etdiyimiz faktlar və faktların şərtləri təklif etməkdir. Hər iki tərəfdə hörmət olduğu müddətcə demokratiya fərqli fikirlərlə yaşaya bilər. Ancaq hörmət bir qədər anlayış tələb edir.

Mövcud vəziyyəti xüsusilə narahat edən odur ki, bu cür söhbətlər üçün məkan daralır. Görünən odur ki, təkcə siyasətlə bağlı deyil, həm də əsas sosial problemlərin nədən ibarət olduğuna və onlarla bağlı nə etmək lazım olduğuna dair baxışların “tayfalaşması” var. Genişmiqyaslı sorğu göstərdi ki, Amerikanın baxışları geniş spektrli məsələlərdə üzüm kimi üst-üstə düşür.⁴ Gender rolları və ya ağır işin həmişə uğura gətirib çıxarması ilə bağlı bəzi əsas inancları bölüşən insanların bir sıra məsələlərdə eyni baxışları var – immiqrasiyadan ticarətə, bərabərsizlikdən vergilərə və hökumətin əsas roluna qədər. Bu vacib inanclar siyasətlə bağlı fikirlərini proqnozlaşdırmaqda daha yaxşı əks olunduğu üçün onlar siyasi prosesləri öz gəlirlərindən, demoqrafik axından və ya yaşadıkları yerdən daha səlis bilirlər.

Bu suallar təkcə ABŞ-də deyil, bir çox ölkələrdə siyasi diskursun mərkəzi sayılır. Avropa, Hindistan, Cənubi Afrika və ya Vyetnamda da immiqrasiya, ticarət, vergilər və hökumətin rolu mübahisəli idi. Lakin bu məsələlərə baxışlar çox vaxt tamamilə konkret şəxsi dəyərlərin təsdiqinə əsaslanır (“Mən immiqrasiyanın tərəfdarıyam, çünki mən səxavətli insanam”, “İmmiqrasiyaya qarşıyam, çünki miqrantlar bir millət kimi şəxsiyyətimizi təhdid edir”). Və əgər onlar bir şey tərəfindən dəstəklənilsə, bu, uydurma rəqəmlər və faktların çox sadələşdirilmiş oxunmasıdır. Heç kim həqiqətən ciddi şəkildə problemlər haqqında düşünmür.

Bu, həqiqətən də olduqca dəhşətlidir, çünki biz çətin dövrlərdən keçirik. Ticarətin genişlənməsi və Çinin heyratəmiz iqtisadi uğuru ilə